

Bir Grup Öğrenci Hemşirede Atılganlık Eğitiminin Etkinliği

Yasemin KUTLU

ÖZET

Çalışmanın amacı: Bu çalışma, bir grup öğrenci hemşirede Atılganlık Eğitimi'nin etkinliğini belirlemek amacı ile yapılmıştır.

Yöntem: Atılganlık eğitiminin etkinliğine karar vermek için yarı deneysel, tek grup pretest-posttest araştırma modeli kullanılmıştır. Kurum izni ve çalışmaya katılan öğrencilerin izni alınarak üç ayrı grup öğrenci hemşireye, araştırmacı tarafından 8 oturumdan oluşan Atılganlık eğitimi uygulanmış, uygulama öncesi ve sonrası yapılan testlerle eğitimin etkinliği saptanmıştır. Çalışmada, öğrencilerin özelliklerini belirleyen anket formu ve A.S Rathus (1977)'un geliştirdiği ve Nilüfer Voltan Acar (1980)'in Türkçeye uyarlama çalışması yaptığı Rathus Atılganlık Envanteri (RAE-Rathus assertiveness Schedule) kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda veriler, "student t" ve "Wilcoxon Signed Ranks Test" ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Öğrencilere verilen atılganlık eğitiminin, öğrencilerin atılgan davranış göstermesinde etkili olduğu bulunmuştur ($t: -2,516; p<0,01$).

Sonuç: Atılganlık eğitim programlarının öğrenci hemşirelerde uygulanması ileride kendisine güvenen ve haklarını savunan, bunun yanında hastalarının da savunuculuğunu yapan hemşireler yetişmesinde etkili olacaktır.

Anahtar Kelimeler: öğrenci hemşire, atılganlık, atılganlık eğitimi.

ABSTRACT

The efficiency of the assertivite training for a group of student nurses

The aim of study: The aim of this research was determined the efficiency of the assertivite training for a group of student nurses.

Method : In order to establishe the efficiency of assertivite training a semi-emprical single group, pretest-posttest research model has been used. After the institute and studends permission, assertivite training was given and, practiced by the researher to three group of student nurses in eight session; then the efficiency of the training was evaluated by pre and post tests. The twenty- seven cases was evaluated statistically by collecting data with RAE which was developed by A.S Rathus (1977) and adapted to Turkish by N.V Acar (1980) and using "t test" and "Wilcoxon Signed Ranks test".

Results: It was found that assertivite training was effective in changing the students behavior ($t: -2,516 ; p<0,01$).

Conclusion: Assertivite training programmes towards nursing students will be helpful for graduating nurses who have self respect, who can defend both his/her and their patients' rights.

Key words: student nurse, assertivite, assertivite training

GİRİŞ

Bireyler fizyolojik, duygusal ve toplumsal gereksinimlerini karşılamak için çevrelerindeki kişilerle devamlı iletişim halindedirler. Bu iletişim sırasında duygu, düşünce ve ilgiler değişik davranış biçimleri ile ifade edilir. İnsanlar birbirleriyle ilişki kurarken genel olarak üç türlü yaklaşımdan birini benimser. Birinci tipteki yaklaşım içinde olanlar yalnızca kendilerini düşünürler ve başkalarının önüne geçmeyi kendilerine hak görürler. İkinci tipteki yaklaşımı benimseyenler başkalarını her zaman kendilerinin önüne koyarlar ve başkalarının kendi haklarını çiğnemesine izin verirler. Üçüncü yaklaşım biçiminde olanlara sık rastlanmasa bile bu davranış içinde olanlar en başta kendilerini düşünürler fakat başkalarının haklarını ve duygularını da hesaba katarlar. İşte bir bireyin bir başka kişinin haklarını çiğnemeksizin gereksinimlerini karşıladığı davranış biçimine atılğan davranış denir (Baltaş ve Baltaş 1989; Johnson 1997).

Atılğan olmayı birçok faktör etkileyebilir. Özellikle hemşirelerin atılğan davranış göstermemelerinin en önemli nedeni, kadın mesleği olması ve kadının toplum içindeki geleneksel rolü olarak görülmektedir. Kadının geleneksel kız kardeş ve bakıcı rolü zaman zaman onun katı ve otoriter davranarak saldırgan olmasına, zaman zamanda pasif davranmasına neden olmaktadır. Ayrıca stres karşısında verilen tepkiler, benlik değerinin düşük olması, rol model eksikliği, atılğan olmayı öğrenme fırsatlarının eksikliği, hiyerarşik değerler de hemşirelerin pasif ya da saldırgan davranmasına sebep olabilir. İleride hemşirelik mesleğine adım atacak öğrenci hemşireler için ise bir üniversite öğrencisi olarak yaşadıkları sorunların yanında okul ve hastane çevresinden kaynaklanan sorunlarda bulunmaktadır. Hemşirelik eğitimi bütün bu yönleri ile güç bir süreçtir ve hemşire öğrencilerin atılğan davranması zor olabilir. Bu nedenle hemşire öğrencilere yönelik grup çalışmaları yapılması onların atılğanlık düzeylerini artırabilir (Bernhard 1990; Dinçer 2008; Tanış 1993).

LİTERATÜRÜN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ

Atılğanlık kavramını ilk defa Wolpe (1973), arkadaşlık, etkin olma ve duyguların anksiyetesiz ifade edilmesi anlamında kullanmıştır. Wolpe göre atılğanlık, sadece saldırgan davranışın çok ya da az olduğunu göstermez aynı zamanda arkadaşça, sevecen ve anksiyetesiz duyguları da ifade eder. (Stuart&Sundeen 1991; Teegen 1995).

Alberti ve Emmons'a göre atılğanlık (1974), kişinin anksiyete yaşamaksızın kendini ifade etmede, duygularını dürüstçe açıklamada ve başkalarının haklarını inkar etmeden kişisel haklarını korumada bireylerin eşitliğini ve yeterliliğini geliştiren kişilerarası davranış biçimidir (Johnson 1997; Teegen 1995).

Yine Balzer-Riley (1996)'ye göre atılğan iletişim, diğer kişilere saygılı iken kişinin kendisine de saygısını gösteren olumlu, hoş, açık bir biçimde rahat ve güvenli olarak düşünce ve duyguları ifade etme yeterliliğidir (Fortinash&Holoday-Worret 2000).

Atılğanlığın tanımlanmasındaki esas konu pasif, agresif ve atılğan davranışların ayrımının yapılmasıdır. Alberti ve Emmons (1974), atılğanlık kavramını bir insan hakkı olarak herkesin anlayabileceği bir şekle sokmuştur. Onlara göre, çoğu atılğanlık eğitiminin altında yatan amaç açık, hoş, kişiler arası iletişim biçimlerini destekleyen tutumları güçlendirmektir (Teegen 1995).

Kişiler bazı durumlarda atılğan olabilir, bazı durumlarda ise atılğan olmak zor olabilir. Atılğan olmayan davranış kişinin kendi duygularını, gereksinimlerini, düşüncelerini inkâr etmesi, kendi haklarına önem vermemesi veya başkalarının onun haklarını ihlal etmesine izin vermesidir. Atılğan olmayan kişiler kendilerini bastırmaya ve başkalarının kendileri için seçim yapmasına ve karar vermesine izin verirler. Stres karşısında verilen tepkiler, heyecanları bastırma, benlik değerinin düşük olması, tedbirli seçim, rol model eksikliği, olumlu güçlendirmede eksiklik, atılğanlık öğrenme fırsatlarının eksikliği, hiyerarşik değerler kişilerin atılğan davranmamasına sebep olabilir. Atılğan olmamak bütün bir kişilikle ilgili değildir. Sorun özellikle bazı durumlarda görülebilir (Bernhard&Walsh 1990; Bond 1988; Stuart&Sundeen 1991).

Hemşirelik atılgan olmayı engelleyen meslek gruplarından biridir. Bu nedenle 1970’li yıllardan bu yana hemşirelikte atılganlık konusu araştırılmaya ve “ Hemşireliğin atılgan davranışa gereksinimi var mı?” sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır (Stuart&Sundeen 1991; Bond 1988; Kilkus 1990).

Bir hemşire olarak birincil rollerimizden biri hastamızın haklarının savunulmasıdır. Bize sık sık hasta hakkında sorular sorulur ve hastamız için en iyisini yapmaya çalışırız. Fakat bazen hemşirelerin bu rolle ilgili sorunları olabilir. Tepkisinden korktuğu için hekimle konuşmaktan kaçınan pek çok hemşire vardır. Aslında birçoğumuzun kendi mesleğimizle ilgili yeterli eğitim ve deneyimi vardır. Fakat bu yeterli değildir ve hastanın savunuculuğunu yapmak için başka özelliklere de sahip olmamız gereklidir. Atılganlık inandığınız şeyin doğruluğunu savunabilmedir. Atılgan olmak için emredici veya saldırgan olmamız gerekmez. Sadece direkt ve dürüst olarak kendinizi nasıl ifade edeceğimizi bilmeniz gerekir. Herhangi bir beceri gibi atılganlıkta öğrenilebilir (Burnard 1992; Buzlu 1999; Tanıg 1993).

Hemşirelerin atılgan olması birçok konuya bağlıdır. Hemşirelerin çoğu kadındır ve kadınlık atılgan olmaya engel olur. Yine hemşireler sıklıkla ikinci sınıf meslek grubu olarak kendilerini görürler. Ayrıca hemşirelerin eğitimi de onların atılgan olma yeterliliğini etkileyebilir (Gerry 1989).

Genel olarak atılganlık eğitimi, bireyin kişilerarası ilişkilerinde kendi düşünce ve duygularını, kendine güvenli fakat sosyal ortama uygun bir biçimde ifade etmesini amaçlar. Bu eğitim, bireyin öz saygısını ve güvenini artırır. Bireye, eleştiriyi kabul etme yöntemlerini, stresle etkili baş etme yollarını, kendisi ile olumlu iletişimde bulunmasını, pasif, atılgan ve saldırgan davranışlar arasındaki farkı anlayabilmesini ve başkaları tarafından zorlanmaya izin vermeden kişisel haklarını nasıl koruyacağını öğretir (Bond 1988a; Bond 1988b; Cüceloğlu 1992; Çulha&Dereli 1987; Stuart& Sundeen 1991; Teegen 1995).

Atılgan davranışların hemşirelik uygulamalarındaki önemi anlaşıldıktan ve hemşirelerin atılganlık düzeyleri incelendikten sonra atılganlık düzeyini geliştirmek için atılganlık eğitimi çalışmaları önem kazanmıştır. Atılganlık eğitimi, didaktik yöntemle verildiğinde bilişsel düzeyde kaldığı, uygulamaya geçirilemediği, bu nedenle en iyi atılganlık eğitiminin grup yoluyla verilebileceği ifade edilmiştir. Bununla beraber özellikle hemşire öğrencilerin atılgan davranışlarının geliştirilebilmesi için iyi bir şekilde yapılandırılmış uygulama ortamlarının kullanılabileceği belirtilmektedir. Çünkü uygulama ortamında, sorunlu durumları içeren birçok örnek vardır ve öğrencilerle birlikte olacak eğitimcilerin, atılgan tutumları cesaretlendirmeleri önemlidir (Dinçer 2004).

Atılganlık eğitimi, günümüzde hemşirelik eğitim programlarının tamamlayıcı bir parçasıdır ve hasta-hemşire iletişimini, meslekler arası iletişimi ve özgüveni geliştirmeyi amaçlar. Amerikan literatüründe hemşireler için uygun olan atılganlık eğitim örnekleri vardır ve Atılgan davranışın deneyim yolu ile yeterince öğrenileceğine inanılmaktadır. İngiliz literatürü de atılganlık eğitiminde benzer bir yaklaşım göstermiştir. Yapılan atılganlık eğitim programları ile hemşirelerin kendilerinin farkında olduğu, performans ve iş doyumlarının arttığı, strese dirençli olduğu, iyi bir hasta savunuculuğu yaptığı, iyi bir hasta bakımı verdiği, diğer kişilerle ilişkilerinin iyi olduğu, disiplinler arası işbirliğini daha iyi yaptığı ifade edilmiştir (Dinçer 2004; Gerry 1989). Ülkemizde de diğer ülkelerde olduğu gibi öncelikle hemşirelerin atılganlık düzeyini belirleyen birçok tanımlayıcı çalışma yapılmış, günümüzde ise atılganlık eğitimi verecek olan hemşire eğitimcilerin sayısının artması ile birlikte öncelikle Hemşirelik Yüksekokullarında olmak üzere seçmeli Atılganlık Eğitimi dersleri verilmektedir (Buzlu&Bilgin 2001; Sever, Ulupınar, Yerlikaya 1999).

Özellikle sorunların çok fazla olduğu hemşirelik mesleğine ilk adımı atan öğrenci hemşirelerde okula girdikten kısa bir süre sonra oluşan rol değişimleri ve yaşadıkları sorunlar onların atılgan olmasını olumsuz etkileyebilir. Yarının hemşiresi olacak öğrencilerin daha atılgan, öz güveni yüksek bireyler olarak yetişmesi hem mesleki açıdan hem de bireysel açıdan önemlidir. Öğrencilere uygulanacak atılganlık eğitimleri ile onların çalışma yaşamında kendilerine daha güvenli olacakları söylenebilir.

Araştırmanın Amacı:

Bu araştırma, öğrenci hemşirelerde Atılganlık Eğitimi'nin etkinliğini belirlemek amacı ile planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Hipotez :

Öğrenci hemşirelerin Atılganlık Eğitimi aldıktan sonra atılganlık puanlarının yükseleceği hipotez olarak kabul edilmiştir.

Örneklem:

Çalışmada toplam 27 öğrenci hemşire bulunmaktadır. Yarı deneysel, tek grup pretest-posttest planda olan bu çalışmada kontrol grubu seçilmemiş, olgular üç grup halinde eğitime alınmıştır.

Araç:

Çalışmada, öğrencilerin özelliklerini belirleyen anket formu ve A.S Rathus (1977)'un geliştirdiği ve Nilüfer Voltan Acar (1980)'in Türkçeye uyarlama çalışması yaptığı Rathus Atılganlık Envanteri (RAE-Rathus Assertiveness Schedule) kullanılmıştır (Öner 1997; Voltan 1980).

Envanter çekingenlik ve atılganlık davranışlarını ölçen, ergen ve yetişkinlere grup olarak uygulanabilen, 30 maddeden oluşan, bireyin kendi kendine yanıtlayabileceği kolay bir ölçektir. Soru formunun başında bir açıklama vardır ve her madde için -3'ten +3'e kadar olan şıklardan birinin seçilmesi ve işaretlenmesi istenir. Puanlanmasında, 1.2.4.5.9.11.12.13.14.15.16.17.19.23.24.26.30'ncu maddelerin değerleri tersine döner ve hesaplaması bu şekilde yapılır. Alınacak toplam puan -90 ile +90 arasında değişir. Envanterden alınan toplam puan +10 ve altında olanlar çekingen, +10 ve üstünde olanlar atılgan olarak kabul edilir. Türkçe formun test-tekrar test değişmezlik katsayısı .92; Spearman Brown tekniği ile elde edilen iç tutarlık katsayısı .77 bulunmuştur. Bizim çalışmamızda cronbach alfa katsayısı .82 bulunmuştur.

Süreç:

Bu çalışmada atılganlık eğitiminin etkinliğine karar vermek için yarı deneysel, tek grup pretest-posttest araştırma modeli kullanılmıştır. Tek grup pretest-posttest araştırma modelinde kontrol grubu olmaksızın sadece müdahalede bulunulan bir grup vardır. Bütün olgulara pretest verilir, girişimde bulunulur ve posttest verilir. Kontrol grubu olmadığı için olgular kendileri kontrol olarak kullanılır, müdahale öncesi ve sonrası farklılıklar analiz edilir.

Bu çalışmada yapılmış olan grup çalışması, Yüksekokulumuzda seçimlik olarak belirlenmiş olan Atılganlık Eğitimi Dersi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamına alınan üç grubun her birine eğitim öncesi RAE kullanılarak pretest uygulandı, daha sonra atılganlık eğitimi verildi ve grupların sonunda posttest uygulandı. İlk iki grupta derse müracaat fazla olduğu için RAE puanları pasif ya da saldırganlık düzeyinde olan öğrenciler araştırma kapsamına alınmış; 3'ncü grupta ise müracaat sınırlı olduğu için atılganlık sınırları içinde olsa da öğrenciler grup çalışmasına alınmıştır. Gruplar haftada bir, yaklaşık 1-1,5 saat süren oturumlar halinde, seçimlik dersin olduğu gün ve saatte yapılmıştır. Grup çalışmasında aynı içerik kullanılmasına rağmen özellikle öğrencilerin gruba getirdiği örneklerle bağlı olarak grup sürecinde farklılıklar da olmuştur. Grup çalışmasında kullanılan atılganlık eğitiminin içeriği ve oturumlar aşağıdaki şekildedir.

Atılganlık eğitiminin içeriği;

- Atılgan, saldırgan ve çekingen davranışları ayırt etmek,
- Başkalarının olduğu kadar kendi haklarımızı tanımlamak, kabul etmek ve saygı duymak,
- Heyecanları bastırmak,
- Etkili kişiler arası ilişkiler geliştirmek,

- Anlamlı ve yakın ilişkiler kurmak,
- Sözsüz davranış becerileri geliştirmek,
- Düşünce, duygu ve inanışları etkili bir şekilde ifade etmektir (Çulha ve Dereli 1987).

Birinci Oturum:

- Atmosferi yumuşatmak, üyelerin rahatsızlıklarını azaltmak ve eğitimciye üyeleri isimleri ile tanınması için fırsat tanımak.
- Üyelere grup kurallarını ve bu çalışmadan neler beklendiğini öğretmek.
- Grup üyelerine atılgan, çekingen ve saldırgan davranışların farkını göstermek ve ayırt etmeleri için uygulama fırsatı vermek.

İkinci Oturum:

- Sözsüz iletişimin günlük yaşamımızdaki önemini göstermek.
- Sözsüz davranışların ve atılgan, çekingen, saldırgan davranışların sözsüz mesajlarının neler olduğunu göstermek.
- Grup üyelerinin sözsüz davranışlarının farkına varmalarını sağlamak ve atılgan davranışları övmeyi öğretmek.

Üçüncü Oturum:

- Üyelerin, birbirlerinin sözsüz davranışlarının farkına varmalarını sağlamak ve atılgan davranışlarını övmeye teşvik etmek.
- Bir kimse izin vermezse, karşısındakinin onu ezemeyeceği, haklarını ihlal edemeyeceği fikrini vermek.
- Üyelere atılgan, çekingen ve saldırgan davranışları rol yaparak uygulamaları için fırsat tanımak ve yanlış anlaşılmalara düzeltmek.

Dördüncü Oturum:

- Atılganca iltifat etmeyi ve iltifata olumlu karşılık vermeyi öğretmek.
- Üyeleri kendileri hakkında konuşmaya teşvik etmek.
- Aynı fikirde olmadığını göstermek, nedenini sorma ve selam verme yollarını, faydalarını öğretmek.

Beşinci Oturum:

- Atılganca ricada bulunmayı ve ricayı reddetmeyi öğretmek, ricayı reddetmede üyelere kendi eksikliklerini görmeleri için fırsat tanımak.
- Üyelerin birbirleri hakkındaki olumlu ve olumsuz duygu ve düşünceleri doğrudan doğruya birbirlerine söylemelerini ve olumsuz duygu ve düşünceleri hoşgörü ile karşılamalarını sağlamak.
- Üyelerin farklı ses tonlarının farkına varmalarını sağlamak.

Altıncı Oturum:

- Ben dili (I message) ile sen dilinin (You message) ve olumlu ile olumsuz ben dilinin farkını göstermek.

Yedinci Oturum:

- Üyelerin atılganca davranmalarını engelleyen gerçek dışı düşüncelerini tanımalarını ve bu düşüncelerini değiştirmelerini sağlamak.

- Grup üyelerini rahatlatmak, vücutlarındaki kasların farkına varmalarını sağlamak ve gerek duydukça gerçek yaşamlarında da uygulamaları için teşvik etmek.

Sekizinci Oturum:

- Assertivite eğitimi, eğitiminin tavır ve eğitim şekli hakkındaki görüş ve önerileri almak. Eğitimin değerlendirmesini yapmak (Çulha ve Dereli 1987).

Grup çalışmasının sonunda grup süreci değerlendirilmiş ve RAE tüm öğrencilere yeniden uygulanmıştır. Veriler, “student t” ve “Wilcoxon Signed Ranks test” ile değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya üç ayrı grup halinde toplam 27 öğrenci hemşire katılmıştır. Olguların yaş ortalaması 20.44 ± 1.57 ’dir. Hemşirelerin %96.3’ü bekar; %66.7’si normal lise mezunudur.

Tablo 1- Öğrencilerin Atılgnlık Eğitimi öncesi ve sonrası RAE puanlarının karşılaştırılması

RAE Puanları	n	Ort.	S.D	T	p
Atılgnlık Eğitimi Öncesi	27	16,70	22,45	-2,516	0,01
Atılgnlık Eğitimi Sonrası	27	26,92	19,16		

Tablo 1’de öğrencilerin Atılgnlık Eğitimi öncesi ve sonrası RAE puanları bağımlı gruplarda student-t testi ile karşılaştırılmış ve fark anlamlı bulunmuştur.

Tablo 2- Atılgnlık Eğitimi öncesi ve sonrası RAE puanlarının gruplara göre karşılaştırılması

Gruplar	n	Ort.	S.D	Min	Max	Z	p
1.Grup	Atılgnlık Eğitimi Öncesi	8	3,37	10,95	-18	16	-2,36 p<0,05
	Atılgnlık Eğitimi Sonrası	8	21,25	12,18	4	41	
2.Grup	Atılgnlık Eğitimi Öncesi	7	6,57	10,16	-15	15	-2,201 p<0,05
	Atılgnlık Eğitimi Sonrası	7	26,71	17,58	-5	46	
3.Grup	Atılgnlık Eğitimi Öncesi	12	28,25	24,21	-21	62	-0,668 p>0,05
	Atılgnlık Eğitimi Sonrası	12	31,41	24,88	-7	77	

Tablo 2’te grupların ayrı ayrı Atılgnlık Eğitimi öncesi ve sonrası RAE puanları Wilcoxon Signed Ranks Test ile karşılaştırılmış 1 ve 2. grupta anlamlı bir fark bulunmuştur. 3’ncü grupta ise puan yükselmesine rağmen anlamlı bir fark bulunmamıştır.

TARTIŞMA

Gerry'nin (1989) çalışmasında, Wilson Barnet (1983), Hase (1984), Numerof (1980), Athayde (1981)'nin ifade ettiği gibi hemşirelik atılgan olmayı engelleyen meslek gruplarından biridir. (Gerry 1989).

Ülkemizde hemşirelik öğrencilerinin atılgan davranış düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili çalışmaları incelediğinde; Pektekin ve arkadaşlarının (1993) özel bir hastanede yaptığı çalışmada hemşirelerin %22,1'i çekingen bulunmuştur. Batmaz ve arkadaşlarının (1999) yaptığı bir çalışmada ise öğrencilerin benlik saygısı ortalaması 69,46 olup %20,8'i çekingen bulunmuştur. Kutlu ve arkadaşlarının (1997) hemşirelik öğrencileri ile 4 yıllık zaman süresi içinde izlemeli yaptığı bir çalışmada da öğrencilerin okula girdikleri yıl %22,5'inin çekingen olduğu; Dinçer'in (2008) hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin benlik saygısı ve atılganlık düzeyleri isimli çalışmasında da hemşire öğrencilerin %66,5'inin atılgan olduğu bulunmuştur (Batmaz 1999; Dinçer 2008; Kutlu, Buzlu, Sever 1997; Pektekin, Batmaz, Sever, Sönmez, Buzlu 1993).

Çalışmamız sonucunda tüm grup değerlendirmeye alındığında, verilen Atılganlık Eğitiminin öğrencilerin RAE puanlarını yükselttiği; eğitim öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Gruplar ayrı ayrı ele alındığında, 1 ve 2'ci gruba uygulanan Atılganlık Eğitiminin öğrencilerin atılganlık puanlarını artırdığı ve anlamlı bir fark olduğu; 3'ncü grupta ise RAE puanlarında artış olsa da anlamlı bir fark bulunmadığı belirlenmiştir. Bu durumun, bu grupta eğitime alan öğrencilerin RAE puanlarının atılganlık sınırları içinde olmasından kaynaklandığı düşünülmüştür. Aslında atılganlık eğitimi sadece pasif ve saldırgan bireylere uygulanan bir grup çalışması değildir. Aynı zamanda Atılganlık Eğitimi, bireyin duygu ve düşüncelerini, kendine güvenli ve sosyal ortama uygun olarak ifade etmesini amaçlar. Bireye eleştiriyi kabul etme yöntemlerini, stresle baş etme yollarını, kendisiyle olumlu iletişimde bulunmayı, pasif, atılgan ve saldırgan davranışlar arasındaki farkı anlamayı ve kişisel haklarını nasıl koruyacağını öğretir. Bu yönü ile bu grupta anlamlı fark olmasa da eğitimin yararlı olduğu düşünülmüştür. Öğrenciler de, eğitimin kendileri için yararlı olduğu doğrultusunda değerlendirme yapmışlardır.

Lin ve arkadaşlarının (2004) hemşire öğrencilerin ve tıp öğrencilerinin atılganlık, öz saygı ve kişilerarası iletişim doyumu üzerine atılganlık eğitiminin etkisi isimli çalışmada, atılganlık eğitiminin atılganlık düzeyini artırdığı bulunmuştur. Ülkemizde Buzlu ve Bilgin'in yaptığı çalışmada, öğrencilerin Atılganlık Eğitimi öncesi ve sonrası RAE puanları arasında anlamlı bir fark bulması; yine Sever, Ulupınar ve Yerlikaya'nın yaptığı çalışmada da Atılganlık Eğitiminin hemşire öğrencilerin RAE puanları üzerinde etkili olduğunu bulması, çalışmamızı destekler niteliktedir (Buzlu, Bilgin 2001; Lin ve arkadaşları 2004; Sever, Ulupınar ve Yerlikaya 1999).

Atılganlık Eğitimi ile ilgili öğrencilerin değerlendirmelerine baktığımızda; atılgan davranış kavramını anladıklarını, pasif, atılgan ve saldırgan davranış arasındaki farkı ayırt edebildiklerini; haklarını daha iyi öğrendiklerini; geçmişte veya farklı ortamlarda ifade edemedikleri duygu ve düşünceleri ile grup oyunları sırasında yüzleştiklerini; grubun diğer kişilerle daha iyi iletişim kurmasında yardımcı olduğunu ve insanları daha iyi tanıdıklarını; olumlu geri bildirimlerin yararlı olduğunu; grup içinde kendilerini güvende hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenle, bu eğitimlerin mezun olduktan sonra, meslek yaşamlarında da sürdürülmesinin yararlı olacağı düşünülmüştür.

SONUÇ

Bu çalışma, sadece belirli bir dönemdeki hemşire öğrencilerin örneklemini içerdiğinden ve davranış değişikliği ile ilgili ileri bir değerlendirme yapılmadığından sınırlılığı olan bir araştırmadır. Çalışmanın, atılganlık eğitimi alan bir grup öğrenci hemşirenin, eğitim sonrası RAE puanlarının arttığını göstermesi ve uygulamaya dönük olması ileride yapılacak çalışmalara yol gösterici olabilecektir. Ancak ortaya çıkan bu sonuç bize, öğrencilerde davranış değişikliğinin tam olarak gerçekleştiğini göstermemektedir. Çünkü davranış değişimi uzun süreli bir durumdur ve ilerleyen zaman içinde tekrar değerlendirilmesi gerekir. Yine de bu tür eğitim gruplarının uygulanması, öğrencinin kendisi ile ilgili algılamayı değiştirebilecek, ileride kendisine güvenen ve haklarını

savunan, bunun yanında hastalarının da savunuculuğunu yapan hemşireler yetişmesinde etkili olacaktır.

Bu eğitimdeki amacımız kişiyi çevresi ile karşılıklı uyumlu ilişkiler içine sokmaktır, çevreden uzaklaştırmak değildir. Kişiler atılgan olsalar da duruma göre atılgan davranmamayı seçebilir. Önemli olan, kişinin atılgan davranışının olumsuz sonuçlarını önceden değerlendirmesi, atılgan davranışı ile sonuçları arasında denge kurmasıdır.

KAYNAKLAR

Baltaş, A, Baltaş, Z. (1989). Stres ve başa çıkma yolları. Remzi Kitapevi, İstanbul.

Batmaz, M. (1999). İ.Ü Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Hemşirelik Programı son sınıf öğrencilerinin atılganlık düzeyi ve benlik saygısının araştırılması. Hemşirelik Bülteni, 11(43-44):173-183.

Bernhard, LA., Walsh, M. (1990). Leadership. 2nd Ed., C.V Mosby Company, St.Louis.

Bond, M. (1988a). Assertiveness training. Assertive rights and body language. Nursing Times, 84(11): 61-64.

Bond, M. (1988b). When and why non-assertive? Nursing Times, 84(10):69-72.

Burnard, P. (1992). Assertiveness. Nursing Times, 88(23):i-vii.

Buzlu, S. (1999). Hemşirelerde girişkenlik hakları ve beden dili. Hemşirelik Bülteni, 11(43-44):337-342.

Buzlu, S., Bilgin, H. (2001). Hemşirelik öğrencilerinde girişkenlik eğitimi dersinin değerlendirilmesi. 1. Uluslararası 5. Ulusal hemşirelik Eğitimi Kongresi Özet Kitabı, 19-22 Eylül, Kapadokya-Nevşehir, 46.

Cüceloğlu, D. (1992). İnsan ve davranışı, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Çulha, M., Dereli, AA. (1987). Atılganlık Eğitim Programı. Psikoloji Dergisi 6(11):124-127.

Dinçer, F. (2008). Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin benlik saygısı ve atılganlık düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana, 53-54.

Fortinash, KM., Holoday-Worret, PA. (2000). Psychiatric-Mental Health Nursing, Mosby Company, St. Louis.

Gerry, EM. (1989). An investigation into the assertive behavior of trained nurses in general hospital settings. Journal of Advanced Nursing, 14: 1002-1008.

Johnson, BS. (1997). Adaptation and Growth. Psychiatric-Mental Health Nursing, 4th Edition.

Kilkus, SP. (1990). Self assertion and nurses. A different voice. Nursing Outlook 38(3): 143-146.

Kutlu, Y., Buzlu, S., Sever, A.(1997). İ.Ü Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin 4 yıllık eğitim süresi içindeki atılganlık düzeyi ve benlik saygısının araştırılması. IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyum Kitabı, Kıbrıs, 244-249.

Lin, YR., Shiah, IS., Chang, YC., Lai, TJ., Wang, KY., Chou, KR. (2004). Evaluation of an assertiveness training program on nursing and medical students'assertiveness, self-esteem, and interpersonal communication satisfaction. Nurse Education Today, 24: 656-665.

Öner, N. (1997). Türkiyede kullanılan psikolojik testler. Printed at the Boğaziçi University Printing Office, İstanbul.

Pektekin, Ç., Batmaz, M., Sever, A., Sönmez, Y., Buzlu, S. (1993). Özel bir hastanede çalışan sağlık personelinin benlik değeri ve atılgan davranış yönünden araştırılması. Türk Hemşireler Dergisi, 43 (1):21-25.

Sever, A., Ulupınar, S., Yerlikaya, Z. (1999). Öğrenci Hemşirelerde Atılganlık Beceri Eğitim Grubunun Değerlendirilmesi, 35. Ulusal Psikiyatri Kongresi, Trabzon.

Stuart, CW., Sundeen, SJ. (1991). Principles and practice of psychiatric nursing. 4th Edition, The C.V Mosby Company, Toronto.

Tanış, Y. (1993). Assertivite ve hemşirelik. Hemşirelik Bülteni, 6 (27): 5-7.

Teegen, F. (1995). Training in assertiveness and social competence. Istanbul University Medical Faculty Conference Paper, 1-5.

Terakye, G. (1989). Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygısı ve ruhsal etkileşiminin değerlendirilmesi. 25. Ulusal Psikiyatri Kongresi Kitabı, Mersin, 142-146.

Voltan, N. (1980). Rathus Atılganlık Envanterinin geçerlik-güvenirlik çalışması. Psikoloji Dergisi, 10:23-25.

İletişim adresi:

İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Abide-i Hurriyet cad.

80270 Sisli-Istanbul / Türkiye.

Phone/Fax: 0 212 322 22 23

E- mail: kutluy@istanbul.edu.tr